

**ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ
УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

**ОЛЕКСАНДР МАРАЧ
МАРІЯ ШУРДАК**

Хорознавство з методикою викладання

Частина 1

Методичні рекомендації

Луцьк – 2022

УДК 78.087.68:7.071.2(072) +78.071.1(477)(092) (072)
М-25

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського
національного університету імені Лесі Українки

Протокол № 3 від 16.11.2022 р.

Рецензенти:

Кашаюк В. М. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичного мистецтва факультету культури і мистецтв ВНУ ім. Лесі Українки.

Мойсіюк В. В. – Заслужений діяч України, доцент, голова циклової комісії хорового диригування та співу Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського Волинської обласної ради.

Марач О. М., Шурдак М. І.

М-25 Хорознавство з методикою викладання. Частина 1 : Методичні рекомендації та тестові завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти спеціальності 025 музичне мистецтво. Луцьк : електронне видання, 2022. 33 с.

Анотація: навчальна інформація, яка пропонується читачеві може застосовуватися у ОК: хорове диригування, диригування і робота з хором, методика і практикум роботи з колективом, методика і практикум вокально-хорової роботи, методика викладання хорових дисциплін, гармонія і сольфеджіо, основи теоретичного музикознавства, методика викладання фахових дисциплін, методика викладання музичного мистецтва. У навчальному виданні пропонується інформація, за допомогою якої читач може ознайомитись та підготуватися до вивчення музичних теоретичних і практичних дисциплін. Самостійно пройти тестування і поверхнево перевірити якість засвоєних знань.

Рекомендовано здобувачам вищої освіти спеціальної 025 «Музичне мистецтво», освітньо-професійної програми «Музичне мистецтво».

УДК 78.087.68:7.071.2(072)+78.071.1(477)(092) (072)
М-25

© Марач О. М., 2022

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022

Зміст

Вступ.....	4
Лекційний матеріал	5
Тестові завдання.....	19
Правильні відповіді для самоконтролю.....	27
Використана література.....	31

Вступ

Запропоновані методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти «Хорознавство з методикою викладання» спрямовані на перевірку знань з поданих питань під час підготовки хормейстера, хорового диригента, керівника хору, викладача музично-теоретичних дисциплін.

Основний навчальний матеріал викладений у навчальному посібнику «Хорознавство з методикою викладання». Матеріал на основі якого розроблені тести представлений у даній роботі. У ньому подана лекційна інформація, яка забезпечує якість освіти у процесі підготовки вчителя музики, хормейстера, вчителя музичного мистецтва. Змістом навчального посібника є теоретичне узагальнення розвитку хорової культури виконавства. Розглядаються основні методики роботи з вокальними та хоровими колективами. Виділені окремі педагогічні прийоми навчання, які були вироблені на власному практичному викладацькому досвіді авторів навчального посібника.

Методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів вищої освіти передбачають перевірку необхідних теоретичних знань у процесі підготовки вчителя музики, хормейстера, запропонований тестовий контроль знань вивченого теоретичного матеріалу. Тестові завдання розроблені на основі 1-го розділу, 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 підрозділів навчального посібника «Хорознавство з методикою викладання» для додаткової та самостійної підготовки здобувача вищої освіти, а також для самоконтролю та самооцінення набутих теоретичних знань та компетентностей з диригентсько-хорових та музично-теоретичних освітніх компонентів. Завдання мають 29 питань викладених у тестовому форматі. В кінці навчально-методичного видання подані вірні відповіді.

ЛЕКЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ

Хор. Теоретичний аспект

Хором називається творчий колектив співаків, в звучанні якого є строго врівноважений ансамбль, точно вивірений стрій і художні нюанси.

Як музично-виконавський «інструмент», хор являє собою ансамбль вокальних унісонів. На відміну від вокальних ансамблів (дует, тріо, квартет і т.д.) в хорі кожен звук, кожен ліній партитури виконує не один співак, а група співаків, співаючих в унісон. Виключення – підголоски в народному хорі але і тут основа – унісони груп голосів). Унісонна природа хорових партій визначає особливості хорового звучання, специфіку професійної техніки. Унісон вимагає повної узгодженості всіх компонентів виконання: звукоутворення, інтонації, тембру, нюансу, ритму, дикції, орфоєпії.

Характерною формою хорового виконавства, яка найбільш повно виявляє виражальні можливості хорового мистецтва є спів а cappella. Великих успіхів хорове мистецтво досягло в XVI-XVII ст. в епоху розквіту поліфонії строгого стилю. Спів а cappella вимагає від співаків найбільшої активності та самостійності і є кращою формою виховання хорового колективу.

Типи хорів. Матеріалом для створення хору є людські голоси, які поділяються на 3 групи: чоловічі, жіночі та дитячі. Тип хору визначається в залежності від того, які голоси входять в його склад.

Хори за своїм типом бувають **однорідні** і **мішані**. Однорідні – чоловічий, жіночий або дитячий хори. Сполучивши два різнорідні типи хору, чоловічий з жіночим або з дитячим в один загальний маємо мішаний хор.

В хоровій практиці закріпилась класифікація хорів на 4 типи: чоловічий, жіночий, дитячий та мішаний. (Неповний мішаний хор не є самостійним типом хору, а є лише викладом хорової партитури, прийомом

хорового письма. Виконання таких творів доручається «повним» мішаним хорам бо хорові колективи неповного мішаного складу не створюються).

Вид хору – характеристика виконавського колективу або твору щодо кількості самостійних хорових партій.

Всі **типи хорів** – однорідні і мішані – щодо кількості самостійних партій можуть бути – одноголосні, двоголосні, триголосні, чотириголосні і багатоголосні. Одноголосні хори виконуються унісоном хорових партій, багатоголосні – за допомогою розділення партій (*divisi*).

Мішаний хор може бути багатоголосним (кількість самостійних партій повинна бути не менше п'яти).

В епоху розвитку поліфонії багатоголосні хори були звичайним явищем – шестиголосні, восьмиголосні, дванадцятиголосні. Не рідко восьмиголосні і дванадцятиголосні хори являють собою сполучення двох або трьох чотириголосних хорів, тоді маємо, так звані, подвійні або потрійні хори.

Одноголосний хор може бути однорідний і мішаний. У мішаному одноголосному хорі жіночі (або дитячі) голоси виконують мелодію на октаву вище від чоловічої. Практичне застосування – організація святкування в дитячих садках, школах і т. д. Для концертного виконання дуже потрібний інструментальний супровід. Діапазон одноголосного хору 1 – 1,5 октави.

Двоголосний хор – поділяється на дві групи голосів – перший і другий голос. Оскільки двоголосний хор не може мати повну гармонію, то інструментальний супровід необхідний при концертному виконанні. Проте народні пісня в двоголосному викладі, як правило, інструментально супроводу не потребує, бо вона за своєю природою є винятково вокальна. Діапазон двоголосного хору – 1, 1,5 (рідко 2) октави.

Триголосний хор. Має три самостійні партії. Розподіл їх такий: перший голос – S_1 або T_1 , другий голос S_1 або T_2 , третій голос Альти або баси. Спів триголосних хорів мішаного типу не дає художнього ефекту і в літературі не зустрічається, проте в педагогічній практиці він можливий. Триголосний вид хору має більш-менш повну гармонію, тому може виконувати а *cappella*. Діапазон триголосних однорідних хорів 1 – 1,5 октави (рідко 2 октави).

Чотириголосний хор. Має чотири самостійні групи голосів (має повний акорд. Виконує твори а *cappella* і з супроводом). Володіє великим різноманітним репертуаром. Чоловічий чотириголосий хор – $T_1+T_2+B_1+B_2$. Діапазон $C, D - b^1$. Жіночий чотириголосий хор $C_1+C_2+A_1+A_2$. ($g, a - b^2$). Мішаний чотириголосий хор $C+A+T+B$ – найдосконаліший з усіх видів хорових колективів. Діапазон понад чотири октави ($G^1, A^1 - c^3$). Володіє різноманітною багатокольоровою палітрою виразності. Його нижні регістри характеризуються великою насиченістю звучання на *pp*. Має яскраві динамічні градації від *p* до *f*. Верхній регістр відзначається світлим колоритом, силою та могутністю. Унісон в мішаному хорі має своєрідне темброве забарвлення внаслідок неоднорідності голосів.

Характеристика вокально-технічних і художньо-виконавських можливостей хорів різного типу.

Мішаний хор. Діапазон – більше 4-х октав ($A^1 - c^3$). Крайні низькі звуки діапазону від A^1 до F^1 використовуються в творах а *cappella*, верхній звук c^3 – зустрічається рідко, частіше зустрічається h^2 .

Мішаний хор дозволяє використовувати різні прийоми викладу, як тісне, так і широке розташування голосів. Такому колективу доручають багатоголосні і поліфонічні твори, об'єднуючи темброві фарби різних хорових груп. Мішаний хор володіє дуже великою динамікою звуку від *ppp* до *ff*. Настільки ж і багаті його технічні можливості (перекладення для хору а

carrella віртуозних оркестрових творів – увертюра «Кармен» – опери Ж. Бізе). Але самі великі можливості дає виконання широких розспівних мелодій. З красою і різноманітністю фарб, акварельними відтінками і гнучкістю в нюансуванні з хором не може зрівнятися ні один музично-виконавський колектив.

Так як в професійні хори жінки довгий час не допускались, для дискантових і альтових партій в хор вводились хлопчики домотаційного періоду. В XV–XVI ст. в епоху розквіту поліфонічного стилю виконавці дискантових партій не відповідали високим технічним умовам нової музики. Тоді контральтові і сопранові партії виконувались тенорами (фальцетом). Так, фальцетисти (в Іспанії наз. *tenorino*) замінили хлопчиків в мішаному хорі.

Ось чому в творах того часу, розрахованих на виконання фальцетистів в партіях сопрано і альта не використовувалися високі звуки верхніх регістрів, які стали використовуватись в творах більш пізнього періоду.

Чоловічий хор. Діапазон $A^1 - c^2$. При наявності в хорі хороших октавістів їм часто доручають не позначені в партитурі подвоєння басової партії в контроктаві. Найбільш характерне тісне розташування голосів але часто застосовується і широке розташування акордів.

Чоловічі хори, не зважаючи на однорідність свого типу, володіють великою динамічністю звучання (*pp - ff*), яскравими тембровими фарбами. Партія других тенорів чоловічого хору є ведучим мелодичним голосом і на відміну від тенорів мішаного хору співає, як правило, більш густим грудним звуком.

Чоловічі хори різноманітні за своїм виконавським профілем – академічні чоловічі хорові капели, народні чоловічі хори, військові ансамблі пісні і танцю і т. д. У багатьох народів чоловічі хори складають основу

національної хорової культури (країни Прибалтики, Чехія, Болгарія, Грузія, Армения і т. д.)

Для чоловічого хору а *capella* писали багато композиторів – Ф. Шуберт, Р. Шуман, Е. Гріг, Ф. Ліст, Ф. Мендельсон-Бартольдї, П. Чайковський, С. Танєєв, М. Римський-Корсаков, Г. Ернесакс, М. Леонтович, М. Вербицький, П. Ніщинський і т. д. Широко використовуються чоловічі хори в операх.

Жіночий хор. Діапазон – $f - c^3$ (крайні звуки використовуються рідко). Використовується тісне і широке розташування голосів (широке рідше) і мішане. В поліфонічних творах часто виникають перехрещення голосів. Зустрічаються 6-8 голосні твори.

Для жіночого хору характерні легкість, полїтність, світлий тембр. Нижній реєстр відзначається густим матовим забарвленням, верхній – яскравістю, світлістю. Середній – більш тембрально насичений, ніж верхній або нижній».

Для жіночого хору писали: О. ді Лассо, Й.С. Бах, Ф. Мендельсон, П. Чесноков, М. Леонтович, Д. Бортнянський, А. Львов.

Дитячий хор. Дитячі хори за віковими ознаками діляться на 3 групи: молодший шкільний вік (I – III класи); середній шкільний вік (IV-VI класи); старший шкільний вік (VII – XI класи).

Молодший шкільний хор – діапазон $c^1 - d^2$. Репертуар складається з одноголосся і двоголосся народних та дитячих пісень.

Середній шкільний хор – діапазон $a, h - f^2, g^2$. Виконавські можливості широкі, хор може виконувати твори крупної форми, чотириголосся, гомофонно-гармонічної і поліфонічної фактури.

Старший шкільний хор – це мішаний хор. Має обмежений діапазон.

S – h – f²

A – g, a – e², f².

T – d – e¹

B – B – d¹, e¹.

Закінчується формування голосу у дівчат і паралельно проходить активний процес мутації у хлопчиків. В такий період розвитку старшокласників хормейстеру не слід зловживати крайніми звуками діапазону. Динаміка обмежується *p-mf*. Репертуар складається з народних пісень, обробок народних пісень, хорових мініатюр, духовної та церковної музики, крупної форми.

Майже до ХХ ст. в мішаних хорах партії сопрано і альт, виконували хлопчики. Дитячі голоси відрізняються від жіночих: жіночі – мають більшу силу, різноманітні темброві фарби і насиченість звуку; дитячі – мають прозорість, гостроту інтонування, здатність до ідеального строю і ансамблю.

Дитячі хори володіють великими виконавськими можливостями. В їхньому репертуарі твори О. Лассо, Дж. Палестріни, Б. Бартока, З. Кодая, Й.С. Баха, а також різноманітні твори вітчизняних композиторів (старовинна і сучасна музика). «Ляйпцігський Томманер» – хор виконує багато циклічних творів. Й.С. Баха («Страсті по Матфею», «Страсті по Іоанну», кантати). Партії тенора і баса виконують старші учні. Серед відомих дитячих хорів «Щедрик» (Київ), «Дударик» (Львів), «Бодра смяна» (Болгарія).

Малий, середній і великий склад однорідного і мішаного хорів. По кількості співаків розрізняють великі, середні і малі хори. Найменшим складом хорової партії прийнято вважати 3-4 співаків. П. Чесноков пояснює це принципом «ланцюгового дихання». У випадку не співпадання висоти звучання двох голосів, третій «заповнюючий середину», буде першкоджувати розщепленню унісону (акустика приймає різницю 1/6 тону).

Коли ж два голоси будуть співати злито, а третій відхилиться від висоти, то звучання двох голосів виявиться голоснішим третього і за законами акустики, більш слабкий звук буде замаскований (це відноситься і до тембрів).

Звідси мінімальний склад мішаного хору – 12-16 співаків (твори без *divisi* в партіях). Раніше такі хор мали широке розповсюдження (церковна служба, концерти в дворянських салонах). Зараз мінімальним складом хору прийнято вважати 16-20 чоловік. Такі ж норми і для однорідних хорів.

По принципу П. Чеснокова до малих хорів відносяться хори з кількістю 25 чоловік ($6S + 6A + 6T + 6B$) – Мішаний хор, ($6S_1 + 6S_2 + 6A_1 + 7A_2$) – жіночий хор, ($6T_1 + 6T_2 + 6B_1 + 7B_2$) – чоловічий хор.

Хор середнього складу складається з подвійної кількості учасників малого складу – 50 чоловік (можливо 30-60 чоловік). Виконавські можливості такого хору досить великі. Недостатність кількісного складу середнього хору виявляється при виконанні творів великої форми з оркестром, а також багатоголосних і багатохорних творів (Лейпцігський хор, в якому працював Й. Бах має склад 20-25 чоловік). В складі знаменитої сікстинської капели було 15-20 дорослих співаків. Камерний хор Р. Шоу (31 співак) мав надзвичайно широкий виконавський діапазон.

Хор великого складу – це подвоєний склад середнього хору – 100 (Можливо до 120 чоловік). (Державна заслужена академічна капела «Думка» – 80 чоловік). Максимальний склад хору 120-130 чоловік. З більшою кількістю співаків хор втрачає виконавську гнучкість, ансамбль, тембральність.

Для виступів на святах пісні, демонстраціях, урочистих зборах створюються зведені хори. Так, на традиційних святах пісні в країнах Прибалтики виступають зведені хори – 30 000-40 000 виконавців. Для таких хорів підбирають плакатні твори (не дуже складні), але нерідко виконуються

і складні – «Патетична ораторія» Г. Свірідова, а зведений чоловічий хор в 1965 році на святі пісні в Ризі виконав складний багатоголосний твір Е. Каппа «Северное побережье». Трудністю такого виконання є ритмічний ансамбль.

Д. Єгоров пропонує варіанти хорових складів з однаковою кількістю голосів в кожній партії.

Малий хор:

- 4 голоси в партії – 16 чоловік
- 5 голосів в партії – 20 чоловік
- 6 голосів в партії – 24 чоловік
- 7 голосів в партії – 28 чоловік

Середній хор:

- 8 голосів в партії – 32 чоловік
- 9 голосів в партії – 36 чоловік
- 10 голосів в партії – 40 чоловік
- 13 голосів в партії – 52 чоловік

Великий хор:

- 15 голосів в партії – 60 чоловік
- 18 голосів в партії – 72 чоловік
- 20 голосів в партії – 80 чоловік
- 30 голосів в партії – 120 чоловік

В самих діяльних хорах використовується склад дві третіх жіночих голосів і одна третя чоловічих голосів.

Крім перерахованих вище складів однорідних і мішаних хорів існують також неповні хори:

1. 3-х голосий жіночий – а) $S_1 + S_2 + A$; б) $S_1 + A_1 + A_2$;
2. 3-х голосий чоловічий – а) $T_1 + T_2 + B$; б) $T + B_1 + B_2$;
3. 3-х голосий хор хлопчиків – а) $D_1 + D_2 + A$; б) $D + A_1 + A_2$;
4. 3-х голосні шкільні хори – 1+2+3 голоси (хлопчики та дівчата);
5. 3-х голосний мішаний хор – а) $S + S_2 + T$; б) $S_1 + S_2 + B$; в) $S + T + B$; г) $A + T_1 + T_2$; д) $A + T + B$.

При переважанні жіночих партій в неповному хорі – звучання легке, прозоре, світле; при переважанні чоловічих партій – більш насичене, гучне. Діапазон виходить за межі двох октав. Неповні склади зустрічаються, головним чином, епізодично у творах, написаних для мішаних хорів.

Хорова партія. Розташування хорових партій у хорі

Хоровою партією називається група співаків хору, які мають голоси, приблизно однакові за діапазоном, а також спорідненні за тембром. Одним з дуже важливих організаційних питань роботи в хорі є розміщення під час роботи співу співаків. Керівним принципом у цьому питанні є взаємодопомога і практична зручність. Питання ансамблевості і зросту – ось основні міркування при розміщенні. Потрібно розміщувати співаків хору так щоб найбільш знаючі допомагали менш знаючим, менш досвідченим. Отже досвідчені співаки повинні бути поруч з недосвідченими або близько до них. Часто це роблять так: спереду ставлять малодосвідчених, а позаду них досвідчених. Переважно хор стоїть або сидить групами (SA – TB). Кожна група може поділятися на дві підгрупи (басова група ділиться на три). Перші голоси у всіх групах (S_1 , A_1 , T_1 , B_1) відносяться до легких голосів, їх треба розміщувати на першому плані. Другі голоси належать до важких тому їх краще розміщувати на другому плані.

Хор звичайно розміщують «віялом» у декілька рядів (при великому складі) у два ряди (при малому складі). Праворуч від диригента А та В ліворуч С та Т. Кожен ряд співаків повинен знаходитись на голову вище від попереднього ряду (станки). Таке розташування хору найбільш практичне: кожен співак добре бачить диригента і посилає свій звук прямо до залу.

Розміщення хору в одній площині треба визначити невдалим: не всі співаки добре бачать диригента і співають в потилицю своїм товаришам, що стоять спереду. Розстановка легких і важких груп хору звичайно буває така: з країв розміщуються перші голоси, посередині другі голоси.

I Бас	II Бас
I Тенор	II Тенор
I Тенор II	II Бас I
I Сопрано II	II Альт I

Таке розташування не є єдиним можливим, можуть і бути й невеликі відхилення. Наприклад, існувало в хоровій практиці розташування групами тенорів за альтами, а басів за сопрано. Але зважаючи на те, що в хоровій літературі ми часто спостерігаємо використання мелодії тенорами і сопрано, а часом навіть пряме дублювання сопрано тенорами і до того ж тенори щодо звукового обсягу ближчі до сопрано. Можна віддати перевагу першому

варіанту розташування хору. При однорідному чотириголосному складі хору тенори і сопрано перші та другі розміщуються спереду, а за ними альти та басы (перші та другі)

I Альт Баритон	II Альт Бас
I Сопрано I Тенор	II Сопрано II Тенор

Триголосний хор можна розмістити в два ряди: в передньому будуть 1-ші та 2-гі голоси, а в другому 3-ті.

Альт Бас	
I Сопрано I Тенор	II Сопрано II Тенор

Практикується також розміщення хору по квартетах (в хорах з високим професійним рівнем).

Варіант 1

S	T	A	B	S	T	A	B
---	---	---	---	---	---	---	---

S	T	A	B	S	T	A	B
---	---	---	---	---	---	---	---

Варіант 2

T	B	T	B	T	B	T	B
S	A	S	A	S	A	S	A

Найголовніше в питанні розстановки хору – щоб на репетиціях розташування хору було таким же, як і на виступах.

Форми сучасного хорового виконавства

Існують різні форми сучасного хорового виконавства: хори професійні і самодіяльні, академічні і народні, дорослі і дитячі, хори, які є самостійною творчою одиницею або частиною великого колективу, хори, що співають а cappella або з інструментальним супроводом. Відповідно до виконавчого профілю, художніх завдань, складу виконавців, репертуару, характеру співацького звуку (манери звукоутворення) хори поділяються на групи:

- хори типу капели (академічні);
- народні хори;
- церковні хори;
- ансамблі пісні і танцю (військові, народні...);
- навчальні хори (в музичних, педагогічних учбових закладах);
- хори театрів (музичних і драматичних);
- дитячі хори (хлопчиків, шкільні, позашкільні);
- хори «загального типу».

Академічний хор або капела. Його характерні риси: спів у так званій академічній манері (округлим прикритим звуком), високий професійний рівень учасників, які добираються за тембрами голосів, широта регістрів та діапазону звучання. На концертах капели виступають під керуванням

диригента. В їх репертуарі – різні жанри хорової музики: пісні, хорові мініатюри, хори великої форми (ораторії, кантати, сюїти, поеми, меси, хорові симфонії, реквієми, переклади для хору, вокальних, вокально-інструментальних та інструментальних творів). До хорів цього типу відносяться професійні колективи: Державна заслужена академічна хорова капела України «Думка», капела «Трембіта» (Львів).

Народний хор. Його особливість – специфічний характер співацького звуку в манері, властивій традиціям народного співу тієї чи іншої області, регіону. Для народного хорового виконавства характерні імпровізаційність, варіаційність, підголосковість, наявність ведучого співака при відсутності диригента на сцені, використання натурального регістрового звучання голосів. У репертуарі народного хору провідне значення має жанр пісні (Фольк-опера Є. Станковича «Цвіт папороті»). Народні хори: Академічний заслужений український народний хор ім. Г. Верьовки, Волинський народний хор, Черкаський народний хор, Чернігівський народний хор і т. д.

Ансамбль пісні і танцю – це колектив, що об'єднує вокальну, танцювальну і оркестрову групи. Ця форма, коріння якої сягає народного мистецтва, найбільш характерна для народних, військових молодіжних колективів. Домінування (перевага) хорового співу, або танцю залежить від творчого напрямку ансамблю (Заслужений прикарпатський пісні і танцю «Верховина», військові ансамблі...).

Навчальні хори – це хорові класи диригентсько-хорових відділень музичних академій, інститутів культури, університетів, педінститутів, музичних, культурно-освітніх та педучилищ. Основна ціль таких колективів – професійна підготовка майбутніх хормейстерів. Крім навчально-виховної роботи, навчальні хори займаються також концертно-виконавською практикою.

Оперний хор. Опера як жанр об'єднує у театральній дії вокальну (соло, ансамбль, хор) та інструментальну (симфонічну) музику. Тому специфіка оперного хору визначається обов'язковою участю його у драматичній дії на сцені. Оперний хор співає з супроводом оркестру, і лише іноді – а *capella* (хори оперних театрів Києва, Одеси, Львова і т.д.).

Шкільні хори – в багатьох випадках однорідні. Чимало педагогів-хормейстерів займаються співом і в період мутації, використовуючи репертуар із зручними теситурою, діапазоном, не допускаючи форсування голосу. Позитивний досвід таких занять показують хор. колективів шкіл.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Творчий колектив співаків, в звучанні якого є строго врівноважений ансамбль, точно вивірений стрій і художні нюанси називається:

- а) хор
- б) ансамбль
- в) дует
- г) квартет

2. На відміну від вокальних ансамблів (дует, тріо, квартет і т.д.) в хорі кожен звук, кожен лінію партитури виконує:

- а) група співаків, співаючих в унісон (три і більше)
- б) два співаки
- в) один співак
- г) три співаки

3. Однією з характерних форм хорового виконавства XVI-XVII є:

- а) спів а capella
- б) спів унісонами груп голосів
- в) спів з супроводом.

4. Хори за своїм типом бувають:

- а) Малі, середні, великі;

б) однорідні

в) мішані

5. Діапазон одноголосного хору:

а) 1-1,5 октави

б) 1,5-2 октави

в) 1-2,5 октави

г) більше 2 октав

6. Дві групи хорових голосів утворюють:

а) двоголосний хор

б) одноголосний хор

в) дует

г) тріо

7. Діапазон триголосних однорідних хорів:

а) 1,5-2,5 октави

б) 1 – 1,5 октави (рідко 2 октави)

в) 2-2,5 октави

г) більше 2,5 октави

8. Найдосконаліша група чотириголосного хору це :

- а) мішаний хор
- б) чоловічий хор
- в) жіночий хор
- г) дитячий хор

9. В професійні мішані хори на заміну жіночим партіям сопрано і альти ставили:

- а) дівчаток
- б) юнаків
- в) хлопчиків до мутаційного періоду.

10. Діапазон голосів чоловічого хору:

- а) $A^1 - c^1$
- б) $A^1 - c^3$
- в) $A^1 - b^1 (c^2)$

11. Діапазон голосів жіночого хору:

- а) $f - c^3$ (крайні звуки використовуються рідко)
- б) $f - c^2$
- в) $f - e^2$

12. Репертуар якого дитячого хору складається з одноголосся і двоголосся народних та дитячих пісень:

- а) молодший шкільний хор
- б) середній шкільний хор
- в) старший шкільний хор
- г) закладу дошкільної освіти

13. Діапазон старшого шкільного хору:

- а) $B - f^2$
- б) $B - c^2$
- в) $B - d^2$

14. Мінімальні склади мішаного хору прийнято вважати:

- а) 10-12 співаків
- б) 12-16 співаків
- в) 16-20 співаків

15. Найменший склад хорової партії становить:

- а) 2 співаки
- б) 3-4 співаків
- в) 5 співаків

16. За принципом П. Чеснокова хор з кількістю 25 чоловік це:

а) великий хор

б) середній хор

в) малий хор

17. Хор середнього складу складається з якої кількості учасників:

а) 50 чоловік (30-60чоловік)

б) 20 чоловік

в) 70 чоловік

18. Хор великого складу це:

а) потроєний склад середнього хору

б) подвоєний склад середнього хору

в) подвоєний склад малого хору

19. Неповний мішаний хор за схемою це:

а) $S_1+A_1+A_2$

б) T_1+T_2+B

в) $S+T+B$

г) $S+S_2+T$

20. Група співаків хору, які мають голоси, приблизно однакові за діапазоном, а також спорідненні за тембром називають:

- а) хоровою партією
- б) хоровою лінією
- в) хоровою групою

21. Хор переважно стоїть або сидить групами:

- а) SA-TB
- б) SA-BT
- в) AS- TB

22. При великому складі хор зазвичай розташовують у декілька рядів:

- а) у два ряди
- б) віялом (півколо)
- в) в один ряд

23. Праворуч від диригента розташовуються голоси:

- а) А
- б) А і В
- в) Т і В
- г) А і Т

24. Практикується розміщення хору (з високим професійним рівнем) по:

- а) дуетах
- б) терцетах
- в) квартетах

25. Спів округлим прикритим звуком, високий професійний рівень учасників це:

- а) народний хор
- б) академічний хор (капельний спів)
- в) ансамбль пісні і танцю

26. Для якої форми хорового виконавства характерні імпровізаційність, варіаційність, підголосковість, наявність ведучого співака при відсутності диригента на сцені:

- а) хорова капела
- б) народний хор
- в) навчальний хор
- г) академічний хор

27. Як називається колектив, що об'єднує вокальну, танцювальну і оркестрову групи:

- а) навчальний хор
- б) академічний хор
- в) ансамбль пісні і танцю

28. Як називається хор, який здійснює професійну підготовку майбутніх хормейстерів:

- а) капела
- б) навчальний хор
- в) шкільний хор

29. Хор хлопчиків, хор «Дзвіночок» (Київ), хор «Щедрик» (Львів) відносять до яких хорів?:

- а) шкільний хор
- б) академічний шкільний хор
- в) народний хор

ПРАВИЛЬНІ ВІДПОВІДІ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Творчий колектив співаків, в звучанні якого є строго врівноважений ансамбль, точно вивірений стрій і художні нюанси називається:

а) хор

2. На відміну від вокальних ансамблів (дует, тріо, квартет і т.д.) в хорі кожен звук, кожен ліній партитури виконує:

а) група співаків, співаючих в унісон (три і більше)

3. Однією з характерних форм хорового виконавства XVI-XVII є:

а) спів а capella

б) спів унісонами груп голосів

4. Хори за своїм типом бувають:

б) однорідні

в) мішані

5. Діапазон одноголосного хору:

а) 1-1,5 октави

6. Дві групи хорових голосів утворюють:

а) двоголосний хор

7. Діапазон триголосних однорідних хорів:

б) 1 – 1,5 октави (рідко 2 октави)

а) мішаний хор

9. В професійні мішані хори на заміну жіночим партіям сопрано і альт а ставили:

в) хлопчиків до мутаційного періоду.

10. Діапазон голосів чоловічого хору:

в) $A^1 - b^1$ (c^2)

11. Діапазон голосів жіночого хору:

а) $f - c^3$ (крайні звуки використовуються рідко)

12. Репертуар якого дитячого хору складається з одноголосся і двоголосся народних та дитячих пісень:

а) молодший шкільний хор

13. Діапазон старшого шкільного хору:

а) $B - f^2$

14. Мінімальні склади мішаного хору прийнято вважати:

б) 12-16 співаків

в) 16-20 співаків

15. Найменший склад хорової партії становить:

б) 3-4 співаків

16. За принципом П. Чеснокова хор з кількістю 25 чоловік це:

в) малий хор

17. Хор середнього складу складається з якої кількості учасників:

а) 50 чоловік (30-60 чоловік)

18. Хор великого складу це:

б) подвоєний склад середнього хору

19. Неповний мішаний хор за схемою це:

в) S+T+V

г) S+S₂+T

20. Група співаків хору, які мають голоси, приблизно однакові за діапазоном, а також спорідненні за тембром називають:

а) хоровою партією

21. Хор переважно стоїть або сидить групами:

а) SA-TV

22. При великому складі хор зазвичай розташовують у декілька рядів:

б) віялом (півколо)

23. Праворуч від диригента розташовуються голоси:

б) А і В

24. Практикується розміщення хору (з високим професійним рівнем) по:

в) квартетах

25. Спів округлим прикритим звуком, високий професійний рівень учасників це:

б) академічний хор (акапельний спів)

26. Для якої форми хорового виконавства характерні імпровізаційність, варіаційність, підголосковість, наявність ведучого співака при відсутності диригента на сцені:

б) народний хор

27. Як називається колектив, що об'єднує вокальну, танцювальну і оркестрову групи:

в) ансамбль пісні і танцю

28. Як називається хор, який здійснює професійну підготовку майбутніх

б) навчальний хор

29. Хор хлопчиків, хор «Дзвіночок» (Київ), хор «Щедрик» (Львів) відносять

б) академічний шкільний хор

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бурбан М. Українська хори та диригенти : монографія. Вид. 2, випр. і доп. Дрогобич : Посвіт, 2007. 672 с.
2. Марач О.М., Гаврилюк В. Хорове диригування : Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів спеціальності 025 музичне мистецтво. Луцьк : Луцький педагогічний коледж, 2018. 16 с.
3. Гаврилюк В.Є., Марач О.М., Мойсіюк В.В., Панасюк С.Л. Хорознавство з методикою викладання : навч. посібник, вид.1-ше. Луцьк, Східноєвр. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. 102 с.
4. Дмитревський Г.О. Хорознавство і керування хором. Київ : Музична Україна, 1961. 96 с.
5. Марач О.М., Гаврилюк В. Робота над особливостями стилю хору «Тече вода в синє море» Б. Лятошинського на уроках диригування : Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів спеціальності 025 музичне мистецтво. Луцьк : Луцький педагогічний коледж, 2018. 16 с.
6. Кошиць О. Хоровий спів в Україні. Дніпро. Філадельфія, 1938. 1 листопада.
7. Марач О.М., Гаврилюк В., Стець Л. Короткий огляд музичної форми в курсі хорове диригування: матеріали для самостійної роботи студентів спеціальності 025 музичне мистецтво. Луцьк : Луцький педагогічний коледж, 2018. 12 с.
8. Марач О.М. Соціокультурний континуум в Україні періоду Незалежності та розвиток хорового мистецтва: теоретичний аспект. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство* : зб. наук. праць. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет ім. Василя

Стефаніка, 2012–2013. Вип. 26–27. С. 75–83.

9. Марач О. М., Гаврилук В. Є., Плечелюк Г. М. Система афтактів як засіб управління музичним виконанням (принципи диригентської школи І. Мусіна) : методичні рекомендації для самостійної роботи студентів спеціальності 025 музичне мистецтво. Луцьк : Луцький пед. коледж, 2018. 28 с.

10. Мартинюк А.К. Системні уявлення про концепцію диригентсько-хорових дисциплін. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції *«Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи»*. Суми, 1997. С. 30–38.

11. Михайлець В.В. Вокальна основа хорового мистецтва: історичний та теоретичний аспекти : автореф. дис. ... канд. мист. : 17.00.03. Одеса, 2004. 18 с.

12. Рожок В. Диригентське мистецтво України. *Музика і сучасність : Монографічні дослідження. Науково-популярні, критичні та публіцистичні твори*. Київ : Книга пам'яті України, 2003. С. 63–74.

13. Селезнева Н.О. Професіоналізм хормейстера. Психологічний та культурно-історичний аспекти : автореф. дис. ... канд. мист. : 17.00.03. Одеса, 2004. 16 с.

Навчально-методичне видання

Шурдак Марія Ігорівна

Марач Олександр Миколайович

Хорознавство з методикою викладання. Частина 1.

Методичні рекомендації та тестові завдання для самостійної роботи
здобувачів вищої освіти.

Редактор: Марач Олександр

Електронне видання